

expedice speculum

Putování za záhadami a zajímavostmi regionu „Zrcadla“

Tajemný hrad v Dubňanech

Mapka Dolních Dubňan s vyznačenou polohou hradu Dubna

V dnešní výpravě za poznáním našeho regionu vás zavedeme do Dolních Dubňan, kde v dávném středověku stával dnes téměř neznámý hrad Dubno. Středověké písemné prameny nám neuchovály žádné přímé svědectví. Určité povědomí o existenci hradu se však přes propast staletí přeneslo v paměti místních obyvatel, aby bylo znovu objeveno moderními historiky. My jsme si vzali za úkol zjistit, kde přesně tento hrad stál a jestli z něj něco zbylo do současných dnů.

Již v roce 1837 historický topograf Gregor Wolny píše, že ve 14. století v Dolních Dubňanech stávala tvrz. Odkud tuto informaci získal nevíme. Když zdejší učitel Vilém Haňák psal roku 1913 o Dolních Dubňanech do Vlastivědy moravské, Wolnyho svědectví zpochybňuje. Přesvědčivé řešení problému poskytl až v roce 1962 Ladislav Hosák v krátkém článku „Zapomenutý hrad na Moravskokrumlovsku“. Do Dolních Dubňan klade neznámý hrad „Dubno“, podle kterého se ve 13. století psal rod pánů z Deblína a Dubna.

Že v Dolních Dubňanech stával hrad, je dosud uchováno také ve jménu polní tratě „Hradisko“ na jižním okraji obce. Podobný význam se ukrývá také v názvu sousední tratě „Závistky“. Různé tvary jména „Závist“ bývají obvykle kolem pravěkých nebo středověkých hradišť. Pro příklad nemusíme chodit daleko. I v sousedním Dobřínsku je polní trať „Na závisti“. Také zde na skalnaté ostrožně nad Dobřínským potokem bývala tvrz nebo hradiště. O něm však napíšeme až někdy příště.

Na úvod bude užitečné seznámit se z nejstaršími dějinami Dubňan. Předem budiž řečeno, že počátky Horních a Dolních Dubňan jsou velmi těsně spojeny – bývaly jednou vesnicí. Zhruba do 15. století byly obě obce v písemných pramenech nazývány Dubňany, a jen někdy byly rozlišovány na Horní a Dolní.

Jak k této poměrně neobvyklé situaci došlo?

Dubňany patří k nejstarším vesnicím v kraji. Již v období Velkomoravské říše byla v katastru dnešních Horních Dubňan slovanská osada, možná již tehdy nazvaná podle okolních dubových lesů. Osada bývala poně-

kud stranou dnešního osídlení – v prostoru křižovatky silnic do Rešic a Tulešic. Její obyvatelé již v 9. století začali pohřbívat své zemřelé v místě dnešního hornodubňanského hřbitova, jak nám dosvědčují archeologické nálezy. A pohřbívalo se zde i ve století jedenáctém a dvanáctém. Pravděpodobně na počátku 13. století vystavěli obyvatelé Dubňan na tomto posvátném místě svoji svatyni – nynější starobylý kostel sv. Petra a Pavla. Tento chrám je středem současných Horních Dubňan a pohřbívalo se u něj nepřetržitě do dnešních dnů.

Mezníkem ve vývoji Dubňan byla polovina 13. století. Území v údolí Dubňanského potoka a osadu Dubňany získává rod pánů z Deblína. Na příhodném místě na soutoku dvou potoků poměrně daleko od staré osady si staví hrad nazvaný Dubno. Kolem hradu současně vzniká ves – dnešní Dolní Dubňany.

A kdy byl hrad postaven? Nejspíš krátce před r. 1263, kdy se připomíná první zdejší majitel Hartleb z Dubna. Bratři Hartleb a Janeč z Dubna byli významnými úředníky v královských službách a zřejmě také za své věrné služby získali území kolem Dubňan.

Nádobí ze 14. - 15. století z parcely u domu č.p. 17

Hrad pánů z Dubna asi neměl dlouhého trvání. Naposledy roku 1292 se připomíná Hartleb mladší z Dubna, později se tento predikát již neobjevuje. Snad tento rod vymřel a s ním zašel i hrad.

V polovině 13. století do našeho kraje přichází také rytířský řád templářů, usazuje se v Jamolicích, staví zde komendu a kolem r. 1280 i mohutný hrad Templštýn.

Důležité svědectví z této doby se uchovalo v listině z r. 1279. Olomoucký biskup tímto listem potvrzoval templářům právo na farní kostel v Dubňanech. Listina obsahuje pro nás důležité sdělení, že k roku 1279 byly v Dubňanech dva kostely – farní a filiální. Toto sdělení nám dokládá také existenci dvou částí Dubňan – „horní Dubňany“ s farním kostelem a „dolní Dubňany“ s filiálním kostelem u hradu Dubno. Je pravděpodobné, že filiální kostel založili templáři krátce předtím v místě dolní osady vznikající u hradu Dubno.

Výzbrojeni poznatky o historii krajiny, vydali jsme se do Dolních Dubňan hledat pozůstatky hradu Dubna. Hlavním vodítkem v pátrání nám je polní trať Hradisko. Na starých mapách jsme

nacházíme nevýrazný ale přesto zřetelný pahorek o průměru 20 až 30 m. Jestli je přirozený nebo uměle navršený, nejsme schopni při povrchovém průzkumu zjistit.

Pahorek je na soutoku dvou menších potoků, což je místo příhodné pro založení vodního hradu či tvrze. Nutnou součástí obranného systému musela být hráz pod soutokem potoků. Vodní plocha a bahno byly spolehlivou ochranou hradu na ostrově v rybníce. V obci je dosud patrná výrazná hráz, je to však zbytek rybníka mnohem mladšího. Původní hráz mohla být také zde, nebo o několik desítek metrů blíže k Hradisku. Hrad byl nejlépe přístupný ze západu, kde také možná byl vyhlouben příkop, zaplněný vodou z rybníka.

Povzbuzeni příznivou terénní situací jsme pokračovali v důkladném povrchovém průzkumu pahorku s cílem najít střepe středověké keramiky. Bohužel bez úspěchu, snad také proto, že větší část lokality je na ohrazených soukromých pozemcích. Napadlo nás, zeptat se místních občanů na případné nálezy keramiky. A zde nám štěstí přálo nadmíru.

Nízký pahorek - pravděpodobné místo hradu

toto jméno nenašli, zato mezi obyvateli Dolních Dubňan je dobře známé a dosud užívané.

Trať Hradisko se nachází na jihozápadním okraji obce směrem k potoku. Na okraji zástavby

Paní Marta Sobotková z č.p. 17 nám přinesla a potom i darovala velké kusy nádob, které před mnoha lety zachránila při výkopu základu pro zidku právě na naší zkoumaném pahorku.

Archeolog Zdeněk Čižmář nám střepe ochotně určil - jde o keramiky z druhé poloviny 14. až počátku 15. století. Nejsou to tedy nádoby z hradu Dubno, pocházejí z období asi o sto let pozdějšího. Nálezy dokládají až následné osídlení. Snad zde na zbytcích hradu vznikl zemanský dvůr – sídlo drobných feudálů. Z tohoto období známe i některá jejich jména - Dětrich Věrný (1375) a Václav Lžička (1406) z Dolních Dubňan. Ukázalo se, jak zásadním přínosem pro poznání dějin vlastní obce mohou být archeologické nálezy jejich obyvatel.

Naše úvahy je třeba považovat za hypotézy, které mohou být potvrzeny nebo vyvráceny teprve důkladným odborným průzkumem.

Na závěr chceme poděkovat občanům Dolních Dubňan, kteří nám ochotně poskytli mnoho zajímavých a užitečných informací. Zvláště děkujeme paní Martě Sobotkové za záchranu a poskytnutí archeologických památek. Dík náleží také Mgr. Zdeňku Čižmářovi ze Znojma za určení archeologických nálezů.

Napsali Bronislav a Eva Grunovi
Petrovice u M. Krumlova